

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Kohtaan Tavoite 1: Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa

Uskonnollinen, katsomuksellinen ja puoluepoliittinen sitouttamattomuus on turvattava myös käytännössä, ei vain opetussuunnitelmassa. Nyt tämä toteutuu peruskouluissa ja II asteen oppilaitoksissa lähinnä puoluepolitiikan osalta, mutta ei evankelis-luterilaisen kirkon suhteen. Tunnustuksellista, sitouttavaa ohjelmaa, kuten jumalanpalveluksia ja hartauksia, liitetään yhä lukuvuoden työsuunnitelmaan ja päiväohjelmaan, vaikka ne eivät kuulu laissa säädettyihin oppilaitoksen tehtäviin.

Viittaamme kohdassa "Muita näkemyksiä ohjelmasta" esiin tuomiimme, tilannekuvaan liittyviin uskonnon ja katsomuksen vapauden sekä yhdenvertaisuuden ongelmiin.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

-

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Kohtaan ” Nuorten viesti päättäjille on, että tasa-arvon tulisi toteutua kaikkialla. Nuorten mielestä kiusaamiseen ja syrjintään tulee puuttua vahvemmin, jolloin tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat paremmin.”

Jos peruskoulun oppilaiden perheet tai oppilaat sekä lukion opiskelijat joutuvat julkisen vallan eli oppilaitoksen pakottamana valitsemaan, osallistuvatko he koulupäivän aikana evankelis-luterilaisen kirkon uskonnollisiin tilaisuuksiin, kuten esimerkiksi jumalanpalvelukseen kirkossa, vai niille

vaihtoehtoisin tilaisuuksiin, tämä koko valintatilanne on syrjivä, yhden uskonnon suosimisesta ja erityisasemaan nostamisesta syntynyt, tämä valintapakko rikkoo arkaluontoisen tiedon yksityisyyden suojaa ja tämä valintapakko altistaa lapsia ja nuoria kiusaamisen ja syrjinnän kohteeksi joutumiseen.

Yhden uskonnollisen yhdyskunnan valtaiset resurssit, kuten 20 000 työntekijää, eivät oikeuta oppilaitoksia luopumaan säädetystä uskonnollisesta ja katsomuksellisesta sitouttamattomuudesta. Se että ennen vanhaa ev.-lut. kirkon uskonnollisilla tilaisuuksilla on ollut erityisasema kouluissa ei oikeuta vanhentuneiden käytäntöjen jatkamiseen enää, vaan päinvastoin korostaa huomion kiinnittämistä siihen, että uskonnollinen ja katsomuksellinen sitouttamattomuus alkaa toimia yhtä hyvin kuin puoluepoliittinenkin sitouttamattomuus.

Koulujen ei myöskään pidä enää osallistua evankelis-luterilaisen kirkon rippikoulujen, erityisesti rippikoululeirien markkinointiin ylipäätään eikä varsinkaan uskonnollisiin yhdyskuntaan kuulumattomille oppilaille. Peruskoulun ei pidä antautua kirkon rippikoulujen, maksullisten leirien markkinointialustaksi. Niiden markkinoinnissa pääkohderyhmänä ovat alle 15-vuotiaat nuoret, joille suuntautuvassa markkinoinnissa tulisi muutenkin noudattaa lapsille suuntautuvan markkinoinnin eettisiä ohjeita. Kirkolla on luonnollisesti lähetyskäskynsä, ”menkää ja tehkää kaikki minun opetuslapsikseni”, mutta siitä huolimatta ja sen tähden oppilaitosten ei pidä taipua kirkon markkinoinnin apulaiseksi. Rippikoululeireille siis otetaan nuoria, jotka eivät ole kirkon jäseniä, ja viikon kestäväällä leirillä ja jo sen valmisteluohjelmassa heille markkinoidaan kirkon jäseneksi liittymistä. Vuonna 2023 tiettävästi yli 1400 nuorta liittyi kirkkoon rippikoulutoiminnan kautta.

Kohtaan Tavoite 6: Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja

päätöksentekoon vahvistuvat

Luonnoksessa mainitaan LUMATE-strategia auttamassa ymmärtämään ilmastonmuutosta. Se on hyvä asia, mutta yksittäistä asiaa koskevan tieteellisen lukutaidon sijaan voisi puhua paljon laajemmasta kokonaisuudesta.

Tieteellinen lukutaito, medialukutaito ja ymmärrys vaikuttamisen tavoista ja valetiedon leviämisestä ovat tärkeitä asioita. Yhteiskunnan vakautta murentaa jos nuoret eivät luota yhteiskunnan päättäjiin. Tätä luottamusta söivät esimerkiksi väitteet koronarokotteiden vaarallisuudesta. Sananvapautta ei voi rajoittaa, joten "rokote" tarvitaan myös valetietoa vastaan. Tunne kuulumisesta ryhmään johon voi luottaa, suomalaiseen yhteiskuntaan, lienee myös eduksi mielenterveydelle.

Yhteiskunnallisen keskustelun valmiuden arvioinnissa on hyvä ottaa huomioon, että nyt äänestysikäiset nuoret ovat peruskoulussa opiskelleet yhteiskuntaoppia yleensä vasta yhdeksännellä luokalla. Sitä ennen lapset ja varhaisnuoret ovat opiskelleet uskontoa/elämäkatsomustietoa

kahdeksan vuoden ajan. Yhteiskuntaoppia on siis ollut liian vähän ja liian myöhäisessä vaiheessa. Erittäin tarpeellinen uudistus yhteiskuntaopin opetuksen aloittamisesta jo 4.-6. luokilla toteutettiin vasta muutama vuosi sitten, joten se ei ole ehtinyt vielä näkyä äänioikeusikäisten keskuudessa.

Ammattioppilaitoksissa yhteiskunnallisten aineiden opetukseen käytettävä aika on selvästi vähäisempää kuin lukiossa.

Kohtaan Tavoite 8: Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan

”Nuorten harrastus- ja kansalaistoiminnassa esiintyvään häirintään ja syrjintään puututaan”

1. Tavoite 8: Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan

Puolustusvoimien varusmiespalveluksessa alokkaiden juhlallisessa velvoittautumisessa olisi mahdollista siirtyä kaikille yhteiseen seremoniaan. Tällä hetkellä osa alokkaista antaa uskonnollisesti julkistuksellisen sotilasvalan ”kaikkivaltiaan ja kaikkietävän Jumalan edessä” ja toinen osa uskonnollisesti ja katsomuksellisesti neutraalin sotilasvakuutuksen ”kunnian ja omantunnon kautta”. Yhteisen uskonnollisesti neutraalin juhlallisen velvoittautumisen nimi voisi olla sotilasvala tai sotilasvakuutus. Kumpikin vaihtoehto on yhtä perinteinen, sillä Puolustusvoimat otti ne käyttöön jo vuonna 1919 uuteen hallitusmuotoon nojaten eli ennen uskononvapauslain säätämistä. Kun puolustusvoimain ylipäällikkö eli tasavallan presidentti antaa neutraalin juhlallisen vakuutuksen, sellainen kävisi hyvin myös alokkaille. Tämä muutos vahvistaisi yhtäältä joukon yhteisyyttä ja toisaalta arkaluontoisen tiedon yksityisyyden suojaa. Eduskunnan apulaisasiainmies on lausunnossaan esittänyt siirtymistä yhteiseen juhlalliseen velvoittautumiseen.

Kohtaan ”Nuorten harrastus- ja kansalaistoiminnassa esiintyvään häirintään ja syrjintään puututaan”

Tässä asiassa, muun muassa yhdenvertaisuus- tasa-arvosuunnittelussa on syytä kiinnittää huomiota myös uskontoon tai vakaumukseen liittyviin syrjintäriskeihin ja niiden ehkäisyyn.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Kohtaan ”Kehittämistyön tavoitteita ovat muun muassa: --

- edistää yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista: nuorisolain tavoitteen mukaisesti kiinnitetään huomiota syrjinnän ehkäisemiseen, esteettömyyden varmistamiseen, sukupuolten tasa-arvon edistämiseen ja kulttuurisen moninaisuuden huomioimiseen.”

Kuntien on syytä omien perusopetuksen opetussuunnitelmiansa päivityksessä kiinnittää erityinen huomio uskonnollisen ja katsomuksellisen sitouttamattomuuden toteuttamiseen. Koulutuksen järjestäjänä kunta voi päättää, sen oppilaitosten lukuvuoden työsuunnitelmaan ja päiväohjelmiin ei enää liitetä minkään uskonnollisen yhdyskunnan tai kirkon uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia.

Myös oppilaitosten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmissa on syytä tarkastella syrjinnän ehkäisyyn ja poistamiseen myös uskontoon tai vakaumukseen liittyen ja siinä erityisesti myös uskonnottomuuteen liittyen. Samoin myös muiden instituutioiden on omissa yhdenvertaisuussuunnitelmissaan syytä tarkastella konkreettisesti uskontoon tai vakaumukseen liittyviä syrjintäriikejä.

Painopisteet nuorisovaltakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

-

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisovaltakunnallisen eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

-

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Kohtaan NUORTEN KASVU- JA ELINOLOJEN TILA JA HYVINVOINNIN HAASTEISIIN VASTAAMINEN

”Katsauksessaan nuorten hyvinvointiin 2023 valtion nuorisoneuvosto toteaa, että esimerkiksi ulkomaalaistaustaiset, toimintarajoitteita omaavat sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat nuoret voivat monilla mittareilla keskiarvoa huonommin.”

” Nuoret ja erityisesti vähemmistötaustaiset nuoret altistuvat arkiympäristöissään vihapuheelle ja häirinnälle.”

Tilannekuvassa ei tarkastella yhdenvertaisuuden toteuttamisen haasteita uskontoon tai vakaumukseen liittyvän syrjinnän osalta. Uskontokuntiin kuulumattomiin, uskonnottomien kotien lapsiin ja nuoriin kohdistuu yhä muun muassa peruskouluissa syrjintää, joka on saattanut alkaa jo varhaiskasvatuksen piirissä. Syrjintää on myös yhden uskonnollisen yhdyskunnan kohtuuton suosiminen, joka ylittää hyväksyttävän positiivisen erityiskohtelun edellytykset. Evankelis-luterilaisen kirkon valtiokirkolliset etuoikeudet ja julkisoikeudellinen erityisasema ovat kaukana heikommassa asemassa olevan väestöryhmän tilapäisestä myönteisestä erityiskohtelusta, jonka perusteltuna tavoitteena olisi tosiasiallisen yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden realisointi. Etuoikeudet heikentävät myös tosiasiallista uskonnon ja katsomuksen vapautta. Monien uskontotieteilijöiden mukaan täyden uskonnonvapauden toteutumisen edellytys on yhdenvertaisuus uskonnosta tai vakaumuksesta riippumatta.

Perusopetuksessa ilmenevä uskonnottomiin kohdistuva syrjintä ilmenee ensinnäkin uskontokuntaan kuulumattomille oppilaille tarkoitetun elämäkatsomustiedon (ET) syrjinnässä. ET:n paikoin ilmenevä vajaakäyttö johtuu monesti jo peruskouluun ilmoittauduttaessa kerrotuista, 1. ja 2.

luokkien aikaisista heikoista opetusjärjestelyistä. Näin ollen syrjimättömien opetusjärjestelyjen toteuttamiseen alakoulussa on syytä käyttää tarvittaessa myös myönteisiä erityisjärjestelyjä. ET-opetukseen oikeutetun oppilaat ovat yhä selvänä vähemmistössä peruskoulu- ja lukioikäisten keskuudessa pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta. Myös peruskoulun yläkouluissa on syytä tukea elämäkatsomustietoon oikeutettujen oppilaiden pääsyä heille tarkoitettun katsomusaineen, elämäkatsomustiedon opetukseen. Se voi tarkoittaa siirtymistä evankelis-luterilaisen enemmistön uskonnonopetuksesta ET-opetukseen esimerkiksi jo yläkouluun siirryttäessä. Elämäkatsomustiedon opiskelu yläkoulussa puolestaan tukee ET:n opiskelua lukiossa sekä ylipäätään että varsinkin pyrittäessä sen aineen kirjoittamiseen ylioppilaskirjoitusten reaalikokeessa.

Toiseksi perusopetuksessa ja lukioissakin ilmenee erityisesti uskonnottomiin kohdistuvaa syrjintää, joka liittyy evankelis-luterilaisen kirkon uskonnollisten tilaisuuksien, kuten jumalanpalvelusten, hartauksien ja päivänavausten liittämiseen oppilaitoksen lukuvuoden työsuunnitelmaan ja koulupäivien ohjelmaan. Syrjintä liittyy opetusryhmien ja oppilaiden jakamiseen kahtia sen mukaan, miten suhtautuu ja osallistuu kyseisiin uskonnonharjoitustilaisuuksiin. Vaikka perusopetus- ja lukiolakien mukaan uskonnolliset tilaisuudet eivät kuulu oppilaitoksen tehtäviin ja vaikka opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksen sekä yhteisten tapahtumien tulee olla ”uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton”, silti kirkon edellä mainittuja tunnustuksellisia uskonnollisia tilaisuuksia hyvin yleisesti on näiden oppilaitosten toiminnassa. Yhden uskonnollisen yhdyskunnan uskonnollisen tilaisuuden nostaminen erityisasemaan rikkoo yhdenvertaisuutta sekä myös nuoren ja perheen arkaluontoisen tiedon yksityisyyden suojaa, kun vasten tahtoaan joutuu tuomaan julki suhtautumisensa valta-asemassa olevan kirkon jumalanpalveluksiin ja muihin uskonnollisiin tilaisuuksiin. Monet kokevat sen osallistumiseen painostavana.

Ylikoski Esa
Vapaa-ajattelijain liitto ry